

Ewelina Jankowska-Robak

Jak pracować ze zróżnicowaną grupą

nowe trendy w edukacji

Edukacja włączająca to podejście w kształceniu i wychowywaniu uczniów, które uwzględnia ich indywidualne potrzeby edukacyjne i rozwojowe. W razie konieczności uczniom takim zapewniane jest wsparcie specjalistów umożliwiające im rozwój, uczestnictwo w grupie i życiu społeczności. Ideą edukacji włączającej jest zapewnienie wsparcia możliwie najbliższego uczniowi, wykorzystując jego osobisty potencjał, a także zasoby tkwiące w otaczającym go środowisku.

W modelu tym podkreśla się znaczenie różnorodności jako cechy środowiska pozwalającej uczestnikom grupy uczyć się od siebie nawzajem. Każdego członka społeczności postrzega się jako pełnoprawnego i pełnowartościowego jej uczestnika. Zadaniem osób projektujących proces kształcenia jest zaś umożliwienie rozwoju osobistych zdolności.

czy specjalisty pracującego z dzieckiem. Umożliwia to szybsze reagowanie na bieżące potrzeby ucznia, skłania do czujności i uważności osoby z otoczenia dziecka.

Współczesne podejście w edukacji dzieci ze specjalnymi potrzebami łączy się z odejściem od medycznego spojrzenia na proces diagnozy. **Obecnie diagnozy będącej etapem**

pa w przedszkolu? –

Obecnie w pracy z uczniami ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi za najbardziej skuteczne uznaje się kształcenie w placówkach ogólnodostępnych. Taki sposób kształcenia ma przeciwdziałać dyskryminacji, a osoby pochodzące z grup objętych wsparciem uczyć funkcjonowania w naturalnym środowisku, w którym przyjdzie im żyć w przyszłości. Podejście to znajduje odzwierciedlenie w badaniach. Wskazują one, że absolwenci placówek włączających posiadają wyższą wiedzę i umiejętności niż osoby z placówek specjalnych, są bardziej niezależni, lepiej funkcjonują w dorosłym życiu i czerpią większą satysfakcję z uczestnictwa w życiu społecznym.

Edukacja włączająca oprócz dzieci z różnego rodzaju niepełnosprawnościami obejmuje również osoby pochodzące z różnego rodzaju grup mniejszościowych – narodowościowych, wyznaniowych, etnicznych, a także pochodzące ze środowisk grożących wykluczeniem. Coraz więcej uwagi w myśleniu specjalistów projektujących proces edukacji i wsparcia poświęca się dzieciom, które znajdują się w kryzysach psychicznych. Niewątpliwie współcześnie polskie placówki oświatowe stoją przed wyzwaniem związanym z inkluzją mniejszości dzieci ukraińskich przybyłych do Polski w związku z wojną toczącą się na terenie ich kraju.

Pomoc psychologiczno-pedagogiczna w kontekście edukacji włączającej

Z dostępnych danych wynika, że liczba uczniów w Polsce wymagających wsparcia specjalistów z roku na rok rośnie. Obecne podejście w sposobie udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej różni się od tego, które dominowało jeszcze do niedawna – pomoc taka jest udzielana nie tylko w wyniku diagnozy dokonywanej przez poradnie psychologiczno-pedagogiczne, ale również na wniosek rodzica, nauczyciela

wstępnym do planowania procesu kształcenia ucznia, dokonuje się w modelu funkcjonalnym, określając sposób funkcjonowania w poszczególnych sferach rozwoju. Model ten w odróżnieniu od pierwszego nie koncentruje się wyłącznie na deficytach ucznia, a co za tym idzie – na próbie ich wyrównania, ale akcentuje zasoby i potencjał rozwojowy dziecka oraz określa bariery stojące na drodze w jego realizacji.

Proces edukacyjny i stawiane wymagania dostosowuje się do indywidualnych potrzeb psychofizycznych danego ucznia, biorąc pod uwagę ich dynamikę i zmienność, a projektowane oddziaływania edukacyjne ma cechować elastyczność i jak najlepsze dopasowanie do aktualnej sytuacji.

Obecnie w Polsce są prowadzone prace mające na celu poprawę jakości edukacji włączającej. Priorytetem na najbliższy czas jest wprowadzenie większej liczby specjalistów w przedszkolach, szkołach ogólnodostępnych i integracyjnych oraz **powołanie nowego stanowiska pedagoga specjalnego**. Planowane jest także utworzenie specjalistycznych centrów wspierających edukację włączającą, ma się zmienić model wczesnego wspomaganie rozwoju dzieci i rodzin, tak by wsparciem zostały objęte te dzieci, które do tej pory nie mieściły się w kategoriach zaburzeń pozwalających uzyskać orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego. Powstają nowe narzędzia służące diagnozie, wspierające proces oceny funkcjonalnej uczniów.

Etap przedszkolny jako etap rozwoju psychospołecznego dziecka

Erik Erikson sformułował koncepcję kryzysów rozwojowych, w myśl której okres przedszkolny jest jednym z nich. Dziecko staje wówczas przed kolejnymi zadaniami psychologicznymi i społecznymi, jednocześnie doświadczając wewnętrznych konfliktów. Jego pomyślne rozwiązanie stanowi fundament dla

dalszego rozwoju. Dziecko w tym wieku podejmuje różne działania związane z poznawaniem świata, przejawia naturalną ciekawość, zadaje mnóstwo pytań. Rozwój umiejętności fizycznych, werbalnych, poznawczych umożliwia mu coraz odważniejszą eksplorację. Ponadto młody człowiek zaczyna identyfikować się z wartościami, które prezentuje rodzina, z której pochodzi, oraz środowisko, w którym przebywa. W zależności od reakcji środowiska na podejmowane przez siebie starania będzie rozwijać zdecydowanie i stanowczość w działaniu, samodzielną inicjatywę bądź poczucie winy z powodu jej przejawów, a strach przed wyobrażoną karą może hamować jego wolę. Według przywołanej teorii osoba, która pomyślnie przejdzie ten etap rozwoju, będzie potrafiła stawiać sobie określone cele, mieć odwagę dążyć do ich realizacji i planować ich osiągnięcie.

Takie rozumienie okresu przedszkolnego nasuwa dwa wnioski. Po pierwsze, wskazuje kluczową rolę środowiska, w którym przebywa dziecko, i zasad, które w nim panują. Sposób funkcjonowania grupy, prawa, które nią rządzą, zachowania, które są tolerowane, będą stanowić tło do rozwoju poszczególnych członków zespołu. Po drugie, kluczowe umiejętności tego etapu wiążą się ze sferą motoryczno-lokomocyjną i werbalną, dlatego szczególnego zainteresowania będą wymagać uczniowie, którzy z różnych powodów napotykają trudności w tych obszarach. Będą to np. uczniowie z różnego rodzaju niepełnosprawnościami – ruchową, afazją, a także dzieci komunikujące się w innym języku niż dominujący w danej społeczności.

Rola nauczyciela

Nauczyciel przedszkola odgrywa kluczową rolę jako realizator idei edukacji włączającej. Po pierwsze, jest kreatorem sytuacji edukacyjnej, planuje cele i dobiera metody pracy z podopiecznymi. Nie mniej ważna niż przekaz werbalny konstruowany przez nauczyciela i metody przez niego stosowane jest jego postawa w stosunku do osób wymagających wsparcia. Dla przypomnienia: postawa zawiera w sobie komponent behawioralny, afektywny i poznawczy, czyli to, co nauczyciel wie i myśli o danych osobach, jaki emocjonalny stosunek ma do nich oraz jak się w stosunku do nich zachowuje. Warto pamiętać, że nie wszystkie elementy postawy są uświadomione i często wynikają z naszych wcześniejszych doświadczeń.

Przykładowo: ważne jest, czy nauczyciel tworzy środowisko, w którym możliwe jest odniesienie sukcesu, również przez osoby z grup mniejszościowych, czy daje przestrzeń do rozwoju samodzielności i niezależności, czy nadmiernie

wyręcza albo pobłażliwie traktuje niektórych uczniów, czy w przypadku pojawienia się zachowań trudnych u ucznia próbuje podjąć refleksję nad ich etiologią i próbuje to rozumienie przekazać grupie, czy koncentruje wysiłki na eliminacji problemowych zachowań bez zrozumienia ich przyczyn, pogłębiając wykluczenie albo kreując w grupie rolę kozła ofiarnego, i wreszcie czy sam toleruje różnorodność, potrafi dostrzec i wykorzystać w pracy grupowej potencjał uczniów.

Jak już wspomniano, na tym etapie rozwoju dziecka opiekun/nauczyciel jest dużym autorytetem dla swoich podopiecznych. Poprzez modelowanie pewnych zachowań może wspierać proces włączania lub wręcz przeciwnie – przyczyniać się do wtórnego wykluczenia i utrwalania stereotypów. Nauczyciel dba też o otoczenie, w którym przebywają, bawią się i uczą jego podopieczni. Chociaż część elementów otoczenia jest stała, np. budowa i układ pomieszczeń albo przystosowanie sal do potrzeb uczniów niepełnosprawnych, to na część aspektów nauczyciel ma wpływ. Chociażby na organizację przestrzeni w sali i przynajmniej po części na jej estetykę. Jest to szczególnie istotne w przypadku dzieci ze spektrum autyzmu, gdzie ilość bodźców docierających do nich z otoczenia może prowadzić do przeciążenia sensorycznego, co może skutkować zwiększoną liczbą meltdownów. W przypadku dzieci z nadwrażliwością słuchową prosty zabieg w postaci zapewnienia im możliwości korzystania ze słuchawek wygłuszających czy udania się do cichego pomieszczenia może w znaczący sposób przyczynić się do kształtowania umiejętności samoregulacji dziecka, a tym samym dać mu szansę na efektywniejsze uczestnictwo w procesie uczenia się i uczestniczenia w życiu grupy.

Współpraca ze środowiskiem

Cele edukacji włączającej prowadzonej przez nauczyciela może być trudno osiągnąć w pojedynkę. Dlatego nieodłącznym elementem planowania wsparcia i procesu edukacyjnego jest praca zespołowa. W takiej współpracy uwzględnia się całe otoczenie ucznia, począwszy od rodziców, przez osoby diagnozujące, po nauczycieli i specjalistów pracujących z dzieckiem. Nie bez przyczyny planowanie udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej odbywa się w zespołach interdyscyplinarnych. Każda z osób pracujących lub przebywających z dzieckiem posiada ogłąd na nieco innych aspekt jego funkcjonowania. Dobrą praktyką jest poddawanie swojej pracy zewnętrznym superwizjom, ponieważ codzienne bycie w relacji z dzieckiem może zawężać naszą perspektywę widzenia, ograniczając skuteczność oddziaływań.

Zasoby środowiskowe to także instytucje funkcjonujące na danym obszarze, świadczące pomoc oraz usługi na rzecz rodzin i dzieci. Projektując oddziaływania na rzecz dziecka, warto znać te z najbliższej okolicy. Może się okazać, że gdzieś w pobliżu jest ciekawa oferta zajęć rozwijających zainteresowania naszego podopiecznego, kurs językowy dla obywateli innego kraju czy grupa zrzeszająca mniejszość narodową/etniczną. Planowane specjalistyczne centra edukacji włączającej i międzysektorowe sieci wsparcia pomiędzy placówkami mają stanowić bazę pozwalającą nauczycielom czerpać z doświadczenia innych i umożliwiać efektywniejszą pracę z konkretnymi grupami uczniów.

Współpraca z rodzicami

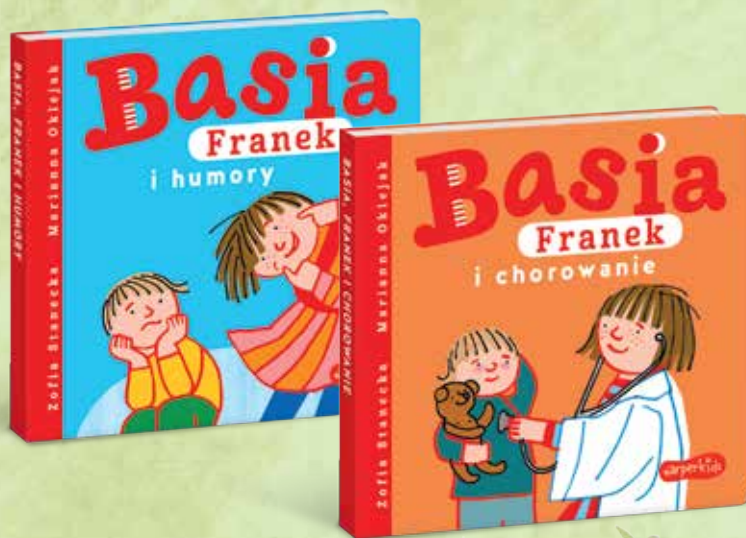
Warto pamiętać, że proces efektywnej edukacji i terapii nie może się odbywać bez udziału rodzica. Rodzic jest bogatym źródłem wiedzy o swoim dziecku i warto słuchać jego zdania i intuicji. Udane przymierze zawarte z rodzicami na rzecz pracy z uczniem jest warunkiem efektywności oddziaływań prowadzonych przez nauczycieli i specjalistów. Jako udane

przymierze rozumiem tutaj gotowość do wzajemnego wysłuchania, umiejętność zidentyfikowania realnych potrzeb dziecka i pochylenia się nad nimi, poszukiwanie wspólnych rozwiązań dla spostrzeganego problemu. Warto podkreślić, że rodzic nie musi utożsamiać się z metodami pracy proponowanymi przez nauczyciela ani ponosić odpowiedzialności za ich efektywność. Nie musi też w ten sam sposób rozumieć trudności swojego dziecka. Najważniejsza jest umiejętność konstruowania dialogu i otwartość na przyjmowanie odmiennej perspektywy zamiast forsowania swojego pomysłu na wychowanie czy edukację dziecka. Mimo to zarówno rodzic, jak i nauczyciel mają prawo do posiadania swojego własnego obrazu dziecka, a będąc w relacji z nim, odmienne reagować na to, co się wydarza. Nie dzieje się to z krzywdą dla dziecka. Wręcz przeciwnie, młody człowiek uczy się, że ludzie są różni i różnie reagują, a dorośli mający odmienne zdanie potrafią dojść do porozumienia na rzecz osiągnięcia wspólnego celu, co samo w sobie stanowi cenną lekcję dotyczącą różnorodności, a na tym nam przecież w edukacji włączającej zależy. ■

Ewelina Jankowska-Robak

REKLAMA

Basia jest starszą siostrą i pokazuje Frankowi świat!

Kartonowe strony

Ciepłe opowieści pełne humoru

Proste historie dla najmłodszych